

LIJFRENTEN ONDER DE VORM VAN EEN BEDING TEN BEHOEVE VAN EEN DERDE EN LIJFRENTEN TOT VERGELDING VAN BEWEZEN DIENSTEN

*Dominique Renotte
Walter Quiryne*

*Onder de wetenschappelijke begeleiding van
Prof. Dr. J. Herbots en Prof. Dr. L. Lamine*

INLEIDING

1. De lijfrente is een oude rechtsfiguur die haar grote bloei kende in de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw.

In die tijd was de ontwikkeling van onze welvaartsstaat nog in een embryonale fase. De lijfrente bood dan de ideale oplossing om het kapitaal dat men tijdens zijn leven verworven had en vaak in onroerende goederen had geïnvesteerd, op een weloverwogen en zekere manier te verbruiken. De betaalde rente werd immers benut als een soort pensioen tot het einde van iemands dagen. Bovendien bood de lijfrente ook een mooie kans om een huis te verwerven. Men moest niet over een grote som geld ineens beschikken, en daarenboven bestond ook nog de kans dat men een voordelige financiële operatie verrichtte.

2. Vandaag lijken echter de meeste bestaansredenen van de lijfrente verdwenen.

Het sociale zekerheidsstelsel is, althans in theorie, zeer goed uitgebouwd en de geldlening is aanzienlijk versoepeld. Niettegenstaande de archaïsche indruk die de term "lijfrente" opwekt, blijft het vanuit juridisch oogpunt een interessant onderwerp. Het is een symbiose van verscheidene verbintenisrechtelijke figuren en de divergerende interpretaties zijn legio.

3. Het was onze opdracht de lijfrente te situeren in het kader van het derdenbeding. Tijdens de werkzaamheden echter bleek een combinatie met lijfrente gevestigd tot vergelding van bewezen diensten een interessante hypothese. Daarom hebben we aan dit specifieke probleem onze laatste titel gewijd.

Het leek ons ook zeer nuttig - om niet te zeggen noodzakelijk - om in het eerste deel een definitie van de lijfrente als uitgangspunt voorop te stellen om

zo voorafgaandelijk interpretatieproblemen te vermijden. In hetzelfde eerste deel hebben we ook nog summier enkele basisprincipes die gelden voor de lijfrente in het algemeen op een rijtje gezet.

Het is duidelijk dat het tweede deel het belangrijkste onderdeel van het seminarie bevat. We hebben dit deel opgebouwd als een logische redenering met twee premissen en een conclusie. Het laatste onderdeel van dit deel biedt dan ook de oplossing van de combinatieproblemen die zich kunnen stellen.

4. We beseffen dat dit werk slechts een kort overzicht kan geven van de mogelijkheden die de lijfrente, het derdenbeding en de vergeldingsgedachte voor bewezen diensten bieden. Maar als echte patriotten hebben we steeds onze landsspreuk in het achterhoofd gehouden : “Eenvoud maakt macht”.

I. LIJFRENTEN IN HET ALGEMEEN

A. DEFINITIE VAN DE LIJFRENTEN

1. Algemeen

a. Voorbeelden van definities

5. Als uitgangspunt menen wij dat het verstandig is een goede definitie van de lijfrente voorop te stellen. Dit is moeilijker dan het op het eerste gezicht lijkt omdat enerzijds het B.W. zelf geen algemene definitie vooropstelt en anderzijds de definities van de rechtsleer erg uiteenlopend en vaak onvolledig zijn. Hieronder zullen wij een kort overzicht weergeven van de meest voorkomende definities.

6. *De lijfrente is een kansovereenkomst waarbij de ene partij zich tegenover de andere partij verbindt om regelmatig een rente te betalen aan de andere, een rente waarvan de duur verbonden is aan het leven van een of meerdere personen. Deze rente wordt gevestigd door vervreemding van een bepaald kapitaal, een roerend goed of een onroerend goed* ¹.

De lijfrente is de rente waarvan de duur bepaald wordt door het leven van een of meerdere personen ².

---

¹ DALLOZ, M.D. en DALLOZ, A., *Répertoire méthodique et alphabétique de législation, de doctrine et de jurisprudence en matière de droit civil, commercial, criminel, administratif, de droit des gens et de droit public*, XXXIX, Paris, Bureau de la jurisprudence générale, 1858, p. 135.

² MERLIN, M., *Répertoire universel et raisonné de jurisprudence*, XXVIII, Brussel, Librairie de jurisprudence de M.Tarlier, 1828, p. 372.

De lijfrente is een akte op grond waarvan iemand zich ten opzichte van een ander verbindt om hem regelmatig en gedurende heel zijn leven een bepaalde som geld te geven ³.

De lijfrenten zijn renten waarvan de duur beperkt is tot het leven van een of meerdere personen; het contract van lijfrente is datgene dat de vestiging van een dergelijke rente tot doel heeft ⁴.

Lijfrente heet het recht op periodieke geldprestaties tot de dood van de schuldeiser of van een derde ⁵.

Lijfrente is het recht op een welbepaalde periodieke prestatie bestaande uit geld of iets anders gedurende het leven van de schuldeiser of van een ander persoon ⁶.

De lijfrente is een schuldvordering die zijn titularis, de rentetrekker, gedurende zijn leven het recht geeft op een jaarlijkse rente die hem door de renteplichtige verschuldigd is ⁷.

De lijfrente is een verbintenis om iemand periodiek gedurende het leven van een bepaald persoon een uitkering te doen ⁸.

Lijfrente is een rechtsverhouding, krachtens dewelke de ene partij jegens de andere verplicht is tot een periodieke uitkering van een geldbedrag gedurende het leven van één of meerdere personen ⁹.

De lijfrente is een rechtsverhouding waarbij de ene partij (renteplichtige) aan de andere partij (rentetrekker) periodiek een bepaalde geldsom moet betalen gedurende het leven van de rentetrekker of van een nauwkeurig aangeduide derde persoon ¹⁰.

---

³ DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, V, Brussel, Bruylant, 1975, nr. 323.

⁴ KLUYSKENS, A., *Beginselen van burgerlijk recht*, IV, *De contracten*, Antwerpen, Standaard, 1952, nr. 489.

⁵ DEKKERS, R., *Handboek burgerlijk recht*, II, Brussel, Bruylant, 1957, nr. 1247.

⁶ BRUNET, E., SERVAIS, J. en RESTEAU, C., *Répertoire pratique du droit belge*, XI, Brussel, Bruylant, 1951, p. 195.

⁷ JOSSERAND, L., *Cours de droit civil français*, II, Paris, Librairie du recueil Sirey, 1933, nr. 1387.

⁸ PITLO, A., *Het Nederlands burgerlijk wetboek*, III, *De benoemde overeenkomsten*, Arnhem, Gouda Quint B.V., 1979, nr. 1811.

⁹ ASSER, C., *Handleiding tot de beoefening van het nederlands burgerlijk recht*, IV/7, Zwolle, Tjeenk Willink, 1988, nr. 301.

¹⁰ HERBOTS, J.H., *Bijzondere overeenkomsten*, II, Leuven, Acco, 1991, p. 137-138.

De definities van HERBOTS en ASSER verdienen volgens ons de voorkeur omdat deze twee auteurs de verschillende elementen, die essentieel zijn voor de lijfrente in zijn meest algemene betekenis, duidelijk naar voren brengen.

b. Kenmerken van de lijfrente

7. Vooreerst is het inderdaad zo dat men de lijfrente het best omschrijft als een rechtsverhouding¹¹.

Zeggen dat de lijfrente een contract is, is niet correct. De lijfrente vloeit immers niet noodzakelijk voort uit een overeenkomst, zoals verder zal blijken wanneer we de terminologie en de systematiek van de wetgever in verband met lijfrente bespreken¹². Zo kan bijvoorbeeld een *de cuius* een lijfrente in een testament vestigen. De testamentair begunstigde zal dan vanaf het overlijden van de *de cuius* van de lijfrente genieten zoals bepaald in het testament. Een lijfrente kan ook voortvloeien uit de wet.

Zo is er bijvoorbeeld artikel 12 van de Wet van 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen dat hetvolgende stelt :

Wanneer de getroffene ten gevolge van het arbeidsongeval overlijdt, wordt een lijfrente, gelijk aan 30 % van diens basisloon toegekend :

- 1) aan de echtgenoot die op het tijdstip van het ongeval noch uit de echt, noch van tafel en bed is gescheiden;
- 2) aan de echtgenoot die op het tijdstip van het overlijden van de getroffene noch uit de echt, noch van tafel en bed gescheiden is, op voorwaarde dat :

- a. het huwelijk gesloten na het ongeval minstens één jaar voor het overlijden van de getroffene plaatsvond of,
- b. uit het huwelijk een kind is geboren of,
- c. op het ogenblik van het overlijden een kind ten laste is waarvoor één van de echtgenoten kinderbijslag ontving.

De overlevende die uit de echt of van tafel en bed gescheiden is en die een wettelijk of conventioneel onderhoudsgeld genoot ten laste van de getroffene, heeft eveneens recht op de lijfrente als bedoeld in het eerste lid zonder dat die rente meer mag bedragen dan het onderhoudsgeld.

8. Vervolgens blijkt het essentieel te zijn dat de rente bestaat uit een bepaalde som geld¹³.

Zo oordeelde de rechtspraak¹⁴ dat de overeenkomst waarin men bepaalt voedsel, onderhoud en zorgen in tijden van gezondheid en ziekte, tegen vervreemding van een kapitaal, een verbintenis om te doen inhoudt die niet precies

---

¹¹ HERBOTS, J.H., *o.c.*, p. 137-138.

¹² DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, nr. 323.

¹³ JOSSERAND, L., *o.c.*, nr. 1394.

¹⁴ Rb. Brussel, 13 juli 1844, *B.J.*, 1844, 1285 en Rb. Brussel, 17 januari 1977, *J.T.*, 1977, 440.

waardeerbaar is in geld, waardoor deze essentieel verschilt van de lijfrente. Deze onbenoemde overeenkomst wordt door de rechtspraak¹⁵ en de rechtsleer¹⁶ gekwalificeerd als een kostcontract.

Dit contract is een kanscontract maar is niet onderworpen aan de rechtsregels met betrekking tot de lijfrente. In het bijzonder is het vatbaar voor gerechtelijke ontbinding.

Niettemin bestaan er tussen de lijfrente en het kostcontract verbanden. Bij de twee contracten gaat het om een vervreemding en bovendien is de tegenprestatie onderworpen aan een kans op winst of verlies. Het kanslement bestaat in beide gevallen uit de min of meer lange levensduur van de vervreemder¹⁷. Daarom aanvaardt de rechtspraak in geval van materiële of morele onmogelijkheid om de verbintenis na te komen dat het kostcontract omgezet wordt in een lijfrente, tenzij de rechter verkiest de ontbinding van de overeenkomst uit te spreken. Een materiële onmogelijkheid zou kunnen ontstaan wanneer de rentetrekker zijn woonst verlaat en in een bejaardentehuis wenst te gaan wonen. Een morele onmogelijkheid zou zijn ontstaan kunnen vinden in een grondig meningsverschil tussen de partijen met betrekking tot de overeenkomst. Deze conversie heeft geen novatie tot gevolg en de regels met betrekking tot het kostcontract die verschillend zijn van de regels van de lijfrente moeten nageleefd blijven worden¹⁸.

9. Op de derde plaats benadrukken alle auteurs de periodiciteit van de uitbetaling van de rentetermijnen¹⁹.

Het is mogelijk om te bedingen dat de prestatie per jaar, per semester, per trimester of zelfs per maand verschuldigd is. In de praktijk gaat het bijna steeds om periodes van één jaar. De betaling echter van die som, die per jaar is vastgesteld, kan worden onderverdeeld in twee semestriële of vier trimestriële termijnen. Dan is de rente slechts opeisbaar bij het verstrijken van elk semester of trimester, en is het slechts het globale bedrag van die verschillende periodes samen dat per jaar wordt vastgesteld²⁰.

10. De lijfrente zal tenslotte steeds beperkt zijn tot het leven van de rentetrekker of van een derde persoon.

Dit is trouwens het criterium om de lijfrente te onderscheiden van de eeuwigdurende rente. Bij deze laatste rente is de verplichting om de termijnen te betalen onbeperkt. Immers, de eeuwigdurende rente is een echte lening : de rentetrekker blijft schuldeiser van het kapitaal en de renteplichtige kan een

---

¹⁵ Cass., 7 februari 1846, *Pas.*, 1846, I, 157.

¹⁶ BRUNET, E., SERVAIS, J. en RESTEAU, C., *o.c.*, p. 196.

¹⁷ HERBOTS, J.H., DELWICHE, F. en LAMINE, L., "Overzicht van rechtspraak (1975-1977), Bijzondere contracten", *T.P.R.*, 1980, II, 312.

¹⁸ HERBOTS, J.H., *o.c.*, p. 142.

¹⁹ BAUDRY-LACANTINERIE, G., *Précis de droit civil*, II, Paris, Librairie de la société du recueil Sirey, 1921, p. 562; DEKKERS, R., *o.c.*, nr. 1247.

²⁰ DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, nr. 323.

einde stellen aan de betaling van de rente door het kapitaal terug te betalen. Indien hij in gebreke blijft deze terugbetaling te doen, moet de renteplichtige de rente, die op de intresten van een geldsom gelijk, eeuwigdurend storten²¹. Men kan trouwens nog drie andere criteria aanhalen ter onderscheiding van deze twee soorten renten. Ten eerste is de eeuwigdurende rente steeds afkoopbaar, zoals bepaald wordt in artikel 1911 B.W., terwijl artikel 1979 B.W. met betrekking tot de lijfrente het omgekeerde bepaalt. Vervolgens is de eeuwigdurende rente onderworpen aan een wettelijke beperking met betrekking tot de hoogte van de rente. Tenslotte kan de schuldeiser bij niet-betaling van de eeuwigdurende rente het verschaft kapitaal steeds terugvorderen onder bepaalde voorwaarden²².

2. De plaats van de lijfrente in het B.W.

11. Het eerste artikel dat we vinden in Titel XII "Kanscontracten" van het B.W. is artikel 1964 B.W., dat, na een definitie van een kanscontract te hebben gegeven, vier soorten van dergelijke contracten opsomt. Als laatste van deze vier noemt het Burgerlijk Wetboek "het contract van lijfrente". Binnen Titel XII behandelt Hoofdstuk II in de artikelen 1968 tot 1983 B.W. het "contract van lijfrente".

Wat onmiddellijk opvalt is dat het Burgerlijk Wetboek, zoals hoger reeds gezegd, zelf geen definitie van de lijfrente vooropstelt. De reden hiervoor kunnen we impliciet afleiden uit de uiteenzetting van PORTALIS in de Travaux Préparatoires van de Code Napoleon. PORTALIS stelt dat de wetsartikelen in verband met lijfrente niet meer doen dan feiten van algemene bekendheid, regels met betrekking tot een bestaande praktijk, samenvoegen onder één hoofdstuk in de Code Civil. Als dusdanig beperkt het ontwerp zich tot het herhalen in geschreven vorm van oude regels²³.

3. De methodologische fout in het B.W.

12. Het B.W. rangschikt de lijfrente onder de kanscontracten. Nochtans is de lijfrente niet altijd een kanscontract. Een kanscontract is immers een overeenkomst onder bezwarende titel. Artikel 1969 B.W. echter zegt dat de lijfrente ook om niet kan gevestigd worden. De rechtsleer definieert meestal het kanscontract door het te stellen tegenover het vergeldend contract. Bij vergeldende contracten moet er een zeker evenwicht aanwezig

---

²¹ MAZEAUD, H., MAZEAUD, L., MAZEAUD, J., en JUGLART, M., *Principaux contrats*, III, Paris, Montchrestien, 1974, nr. 1620.

²² BAUDRY-LACANTINERIE, G., *o.c.*, nr. 904.

²³ LOCRE, *Législation civile, commerciale et criminelle*, VII, Brussel, Librairie de jurisprudence de M. Tarlier, 1828, p. 344, nr. 11.

zijn tussen de over en weer bedongen prestaties, hetgeen voor het kanscontract niet het geval is. Bij kanscontracten is de omvang van de prestaties van de partijen afhankelijk van een onzekere gebeurtenis waardoor elke partij een gelijke kans op winst en verlies krijgt. Het uiteindelijke resultaat zal slechts gekend zijn op het ogenblik dat deze onzekere gebeurtenis zich voordoet²⁴.

Met betrekking tot de lijfrente kan de onzekere gebeurtenis gelijkgesteld worden met het vroeg- of laatijdig overlijden van de persoon op wiens hoofd de lijfrente is gevestigd²⁵. Indien bij een verkoop van een hoeve op lijfrente met voorbehoud van het recht van bewoning van een deel, uit de hoge leeftijd van de verkoper en de totale afwezigheid voor de renteplichtige van enige last, blijkt dat het aleatoire karakter ontbreekt, kan de benadeling voor meer dan zeven twaalfden worden ingeroepen²⁶.

13. Het al dan niet aleatoire karakter van de lijfrente valt volledig samen met de hoofdindeling die men in de lijfrente kan onderscheiden namelijk de lijfrentes gevestigd onder bezwarende titel en de lijfrentes gevestigd om niet. Immers, wanneer een lijfrente om niet wordt gevestigd kan er geen sprake zijn van een of andere tegenprestatie. Bijgevolg is deze lijfrente nooit een kanscontract. Wanneer echter de lijfrente onder bezwarende titel wordt gevestigd, is er wel een tegenprestatie. Het is dus ook duidelijk dat men hier te doen heeft met een kanscontract.

Het onderscheid tussen beide vormen is zo essentieel dat de lijfrente om niet beschouwd kan worden als een onafhankelijke juridische akte terwijl de lijfrente onder bezwarende titel dit nooit kan zijn. Bijvoorbeeld : een bejaarde man die meent nog enkele jaren voor de boeg te hebben, zou omwille van praktische redenen liever in een bejaardentehuis verblijven. Hij beslist een lijfrente te kopen terwijl de prijs die hij zal moeten betalen voor die rente zal bestaan uit zijn eigen huis. Op die manier verzekert hij zich van een periodieke som geld die voor de rest van zijn leven zijn verblijfskosten in het bejaardentehuis zal dekken. De overeenkomst is de verkoop van het huis, de bijzondere modaliteit van deze verkoop is de lijfrente. Het is duidelijk dat dit onderscheid tussen lijfrente om niet en lijfrente onder bezwarende titel gevolgen zal hebben voor de toepasselijke regels²⁷.

---

²⁴ Brussel, 25 januari 1978, *J.T.*, 1978, 384, met noot en HERBOTS, J.H. en STUBBE-PAUWELS, A.-M., "Overzicht van rechtspraak (1969-1974), Bijzondere contracten", *T.P.R.*, 1975, II, 395.

²⁵ BRUNET, E., SERVAIS, J. en RESTEAU, C., *o.c.*, p. 195, nr. 4 en VAN GERVEN, W., *Leidraad bij de colleges Verbintenissenrecht, I, Verbintenissen uit overeenkomsten, eenzijdige rechtshandelingen en quasi-contracten*, Leuven, Acco, 1991, p. 17.

²⁶ Rb. Dendermonde, 16 februari 1972, *R.W.*, 1973-1974, 1331.

²⁷ Luik, 18 juni 1989, *Rev. Rég. Dr.*, 1990, 57; DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, p. 331 en HERBOTS, J.H., *o.c.*, p. 138.

4. Het voorstel van LAURENT

14. Dit methodologische probleem was reeds van oudsher een onoverkomelijke struikelblok in de rechtsleer. LAURENT pleitte er dan ook voor om het B.W. op dit punt grondig te herzien.

In zijn "Avant-projet de révision du Code Civil" voegt hij er dan ook een verhelderend artikel 2051 B.W. aan toe, dat het methodologisch probleem moet oplossen. Dit artikel stelt : "De lijfrente is een kanscontract wanneer er kans op winst of verlies is voor elk van de partijen"²⁸. Spijtig genoeg heeft zijn voorstel geen doorgang kunnen vinden in de wetgeving. De tijd is nu misschien wel rijp om een nieuw voorstel in te dienen.

5. De terminologische fout in het B.W.

15. In samenhang met de methodologische fout kan men ook nog een terminologische fout in het B.W. ontdekken.

Het B.W. spreekt immers van het contract van lijfrente terwijl eigenlijk "een rechtsverhouding" als term beter op zijn plaats zou zijn, omdat lijfrente ook kan voortvloeien uit de wet, een rechterlijke beslissing of een testamentaire beschikking. In Nederland kan de lijfrente zelfs door verjaring worden gevestigd op grond van artikel 2000 van het Nederlandse B.W.²⁹.

B. LIJFRENTEN ONDER BEZWARENDE TITEL

1. Overeenkomst onder bezwarende titel : artikel 1106 B.W.

16. We zullen in onze uiteenzetting beginnen met de lijfrente onder bezwarende titel omdat het deze lijfrente was die de wetgever voor ogen had toen hij aan de redactie van het hoofdstuk over de lijfrente werkte. We zullen beginnen met de overeenkomst onder bezwarende titel in het algemeen te bespreken en dan analyseren we hoe dit wordt toegepast in het kader van de lijfrente.

17. Artikel 1106 B.W. omschrijft de overeenkomst onder bezwarende titel als volgt : "Het contract onder bezwarende titel is dat waarbij aan elke partij de verplichting wordt opgelegd om iets te geven of te doen."

Meer algemeen kan gesteld worden dat een contract onder bezwarende titel is wanneer het voor beide partijen een voordeel oplevert.

---

²⁸ LAURENT, F., *Avant-projet de révision du code civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1885, p. 25.

²⁹ ASSER, C., *o.c.*, nr. 301.

2. Lijfrente onder bezwarende titel : artikel 1968 B.W.

18. Artikel 1968 B.W. bepaalt dat de lijfrente kan gevestigd worden onder bezwarende titel, tegen betaling van een som geld of tegen afstand van een geldswaardig roerend goed, of van een onroerend goed.

Zo werd bijvoorbeeld een lijfrente gevestigd tegen afstand van een volledig handelsfonds van aankoop, verkoop, invoer en vertegenwoordiging van machines en materialen³⁰. Een ander voorbeeld vinden we in een arrest van het Hof van Beroep te Brussel waarin werd beslist dat de verkoop van aandelen tegen een lijfrente bij het sluiten ervan een kans op winst of verlies voor beide partijen inhield. Een dergelijk contract is een kanscontract en is niet ingegeven door een *animus donandi*³¹.

19. DE PAGE omschrijft de lijfrente onder bezwarende titel als een contract waarbij iemand een som geld of een goed vervreemdt aan een ander, die zich ertoe verbindt om op regelmatige tijdstippen gedurende het leven van een welbepaalde persoon een bepaalde som geld te betalen aan de vervreemder of aan een derde.

20. De opmerkingen die DE PAGE hieraan toevoegt zijn belangrijk : de lijfrentes onder bezwarende titel die de opstellers van het B.W. voor ogen hadden, waren van contractuele aard. Er bestaan echter wel degelijk lijfrentes die gevestigd zijn onder bezwarende titel maar die nochtans niet voortvloeien uit een contract. Het gaat in dat geval om wettelijke lijfrentes, zoals de vergoedende renten inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid en vooral inzake arbeidsongevallen³².

In zoverre het echter gaat om overeenkomsten onder bezwarende titel is het van belang aan te stippen dat het dan essentieel om kanscontracten gaat. Er zijn wel degelijk wederzijdse prestaties, maar de omvang van één van die prestaties hangt af van een onzekere gebeurtenis, namelijk het leven van de rentetrekker.

Voorts kan opgemerkt worden dat de prijs die wordt betaald voor de lijfrente kan bestaan in elke tegenprestatie die juridisch mogelijk is.

Zo zou men bijvoorbeeld kunnen bedingen dat men als prijs voor de lijfrente bepaalde diensten verleent aan de renteplichtige. Wat de fiscale voordelen betreft, menen wij dat het beter is hier niet verder op in te gaan omdat dit het onderwerp van ons seminarie ver te buiten zou gaan.

Hieruit blijkt dus dat de opsomming van artikel 1968 B.W. helemaal niet als limitatief te beschouwen is.

---

³⁰ Luik, 11 maart 1977, *Bull.Bel.*, 1978, 295.

³¹ Brussel, 23 april 1965, *J.T.*, 1965, 659.

³² DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, nrs. 333-334.

21. Op de vraag of de lijfrente gevestigd onder bezwarende titel een autonoom contract is, moet ontkennend worden geantwoord³³.

De meeste auteurs zijn het erover eens dat er in dit geval geen sprake is van een specifiek contract maar wel van een contract met een bepaalde modaliteit, met name het kanselement³⁴.

Algemeen wordt aanvaard dat het om een koopcontract gaat indien de prijs van de lijfrente bestaat uit een roerend of een onroerend goed. DE PAGE gaat echter nog verder en stelt dat ook indien de prijs voor de lijfrente bestaat uit een som geld het om een koop gaat, en niet om een lening³⁵. Als argument voor deze stelling haalt hij de Travaux Préparatoires aan, waarin inderdaad wordt gesteld dat het ook om een koop gaat wanneer de prijs bestaat uit een som geld. De meeste andere auteurs zijn daarentegen van mening dat het in dit geval eerder gaat om een lening. Het argument van deze auteurs is dat de artikelen 1909 en 1910 B.W. ook zouden kunnen toegepast worden op de lijfrente.

De kwalificatie als lening of als koop heeft nochtans een bijzonder praktisch belang. Immers, het contract van lening is een zakelijke overeenkomst, met alle gevolgen vandie, terwijl de koop een louter consensueel contract is, dat dus tot stand komt door de wilsovereenstemming van de partijen³⁶.

22. Indien het gaat om een koop op lijfrente zullen de bepalingen van de artikelen 1674 en volgende van het B.W. (de vernietiging wegens benadeling) niet toepasselijk zijn omdat het in dit geval gaat om een kanscontract.

Vereist wordt wel dat beide partijen een gelijke kans op winst of verlies hebben³⁷.

Wanneer daarentegen het kanselement vanaf het sluiten van de overeenkomst afwezig blijkt, zal de verkoop op lijfrente van een onroerend goed toch in aanmerking kunnen komen voor nietigverklaring wegens benadeling voor meer dan zeven twaalfden. Zo besliste de rechtspraak dat bij de verkoop van een huis tegen een maandelijks lijfrente van 2000 BEF en een recht van bewoning van 5000 BEF per maand de verkoopster van in het begin geen werkelijke kans op winst had, gelet op de waarde van het huis, de lage rente en de leeftijd van de verkoopster. De cassatievoorziening tegen deze beslissing werd verworpen³⁸.

---

³³ HERBOTS, J.H., *o.c.*, p. 138.

³⁴ LAURENT, F., *Principes de droit civil français*, XXVII, Brussel, Bruylant, 1877, nr. 260.

³⁵ DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, nr. 336.

³⁶ BRUNET, E., SERVAIS, J. en RESTEAU, C., *o.c.*, p. 196, nr. 15.

³⁷ Antwerpen, 5 februari 1985, *Rev.Not.B.*, 1985, 615, noot R.D.V. en Antwerpen, 25 september 1986, *Rev.Not.B.*, 1987, 155.

³⁸ Cass. 25 juni 1982, geciteerd door HERBOTS, J.H., en PAUWELS, C., "Overzicht van rechtspraak (1982-1987), Bijzondere overeenkomsten", *T.P.R.*, 1989, II, 452.

C. LIJFRENTE OM NIET

1. Overeenkomsten om niet : artikel 1105 B.W.

23. Artikel 1105 B.W. stelt dat het “contract uit vrijgevigheid” dat contract is “waarbij een partij aan de andere geheel om niet een voordeel verschaft”.

Een overeenkomst kan dus “om niet” genoemd worden wanneer één van de partijen er geen voordeel uit kan putten.

2. Lijfrente om niet : artikel 1969 B.W.

a. De definitie van artikel 1969 B.W.

24. Artikel 1969 B.W. stelt dat “de lijfrente ook geheel om niet kan gevestigd worden, bij schenking onder de levenden of bij testament. Alsdan moeten de bij de wet voorgeschreven vormen worden in acht genomen”.

b. Is dit een kanscontract ?

25. Allereerst dient erop gewezen te worden dat een lijfrente gevestigd om niet geen kanscontract is en het ook niet kan zijn, omdat er geen wederzijdse prestaties worden bedongen. De oorzaak van de lijfrente ligt hier in de *animus donandi* van de renteplichtige, en niet in een prestatie van de rentetrekker om de rente te verkrijgen.

Anders gezegd : er kan geen sprake zijn van een kanscontract omdat de schenker niet speculeert op een kans op winst of verlies³⁹.

Zo kan bijvoorbeeld een vader ten voordele van zijn geesteszieke broer een lijfrente stipuleren.

c. De gevolgen van artikel 1969 B.W.

26. Een onmiddellijk gevolg van de vaststelling dat de lijfrente gevestigd om niet in hoofdzaak neerkomt op een schenking, is de toepasbaarheid van de regels inzake de vormen van schenkingen, inzake de bekwaamheid om te beschikken en te ontvangen en inzake de inkorting van schenkingen.

In het voorbeeld van de vader die aan zijn geesteszieke broer een lijfrente wil schenken, zal er dus in hoofde van de vader voldaan moeten worden aan een aantal voorwaarden. Volgens artikel 901 B.W. zal hij gezond van geest moeten zijn. Vervolgens mag zijn toestemming niet zijn aangetast door een van de

---

³⁹ BELTJENS, G., *Encyclopédie du droit civil belge*, VI, Brussel, Bruylant, 1907, p.68-69, nr.1.

klassieke wilsgebreken namelijk geweld, bedrog en dwaling. Ten derde moet hij bekwaam zijn om te beschikken. Zo zal de vader, indien hij de lijfrente wil betalen met middelen uit het gemeenschappelijk vermogen, de toestemming nodig hebben van zijn echtgenote. Ten vierde zal de oorzaak geoorloofd moeten zijn hetgeen volgens de recentere rechtsleer wil zeggen dat de concrete beweegredenen die leiden tot de schenking geoorloofd moeten zijn. Tenslotte moeten de regels met betrekking tot het voorwerp ook in acht worden genomen. Zo kan de schenking bijvoorbeeld niet gebeuren onder potestatieve voorwaarde (artikel 944 B.W.). De begunstigde geesteszieke broer van zijn kant is niet bekwaam om die geschonken lijfrente te ontvangen. Zijn voogd of bewindvoerder kan dit wel voor hem onder bepaalde voorwaarden : de voogd zal naar de familieraad moeten gaan, de bewindvoerder moet naar de vrede-rechter voor de vereiste machtiging.

Met betrekking tot de vormvereisten zal rekening dienen gehouden te worden met de artikelen 931 en volgende van het B.W. : als de schenking aan de broer door een geschrift tot stand is gekomen, zal moeten voldaan worden aan de vereisten van de notariële vorm, de aanwezigheid van getuigen en het verlijden van de schenking in minuut.

Tenslotte zal de vader rekening moeten houden met artikel 920 B.W. dat stelt dat ingeval van schenking onder de levenden, het beschikbaar gedeelte niet mag worden overschreden. Zoniet kan de schenking na het openvallen van de erfenis van de vader ingekort worden.

Naast deze regels, opgesomd in de artikelen 1968 en 1969 B.W., zijn er nog andere regels met betrekking tot de schenkingen die ook ingeval van een lijfrente om niet van toepassing kunnen zijn. Men denke aan de vrijstelling van vormvereisten indien het gaat om een "vergeldende" schenking⁴⁰.

27. In verband met deze laatste opmerking dient een nuance gemaakt met betrekking tot de vereiste van naleving van de vormen zoals bepaald in artikel 1969 B.W. De wet vereist de naleving van de vormvereisten voor de geldigheid van de schenkingen onder de levenden of testamenten enkel als de lijfrente zuiver om niet is gevestigd, als de lijfrente enkel haar oorsprong vindt in de *animus donandi* van de renteplichtige.

De strenge vormvereisten voor de schenkingen zijn bijgevolg niet meer van toepassing indien men zich niet volledig in deze situatie bevindt⁴¹.

Het Hof van Cassatie besliste dat de akte waarin een moeder haar goederen aan haar kinderen laat tegen een lijfrente, in waarde weliswaar veel lager dan de waarde van de goederen, moet beschouwd worden als een akte onder bezwarende titel⁴². Het Hof besliste in dezelfde zin in verband met de vestigingsakte van een lijfrente bedongen als bijkomende voorwaarde van een

---

⁴⁰ KLUYSKENS, A., *o.c.*, nr. 491.

⁴¹ PONT, P., *Explications théoriques du code Napoléon*, I, Paris, Cotillon, libraire du Conseil d'Etat, 1863, p. 348, nr 684.

⁴² Cass. fr., 1 maart 1809, *Dal.Pér.*, 1809, I, 124.

verkoopcontract waarvan de prijs overigens bepaald was⁴³. Hieruit volgt dat dergelijke lijfrentes geldig zullen zijn hoewel de vormvereisten met betrekking tot de schenkingen niet zijn nageleefd. Dezelfde oplossing dringt zich op wanneer het gaat om een lijfrente gevestigd door een meester ten voordele van zijn knecht. Op dit laatste punt zullen we dieper ingaan wanneer we de lijfrente tot vergelding van bewezen diensten bespreken.

28. Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat artikel 1981 B.W. bepaalt “dat het beding dat de lijfrente niet vatbaar is voor beslag slechts toegestaan is wanneer zij om niet is gevestigd”.

Dit betekent dat diegene die de lijfrente om niet bedingt, kan stipuleren dat de lijfrente “onaantastbaar” is. De schuldeisers van de rentetrekker worden hierdoor geenszins benadeeld, omdat zij zich in dezelfde toestand zouden bevinden indien de renteplichtige de schenking niet had gedaan⁴⁴.

Zo kan bijvoorbeeld een oprichter van een vennootschap die toch van plan is een aantal risicovolle operaties te ondernemen zich een lijfrente laten schenken met een onaantastbaarheidsclausule. Dit is dan een stok achter de deur indien zijn onderneming een minder fortuinlijk lot zou beschoren zijn. Bij faillissement zullen de schuldeisers van de vennootschap in geen enkel geval aanspraak kunnen maken op de eerder gevestigde lijfrente.

II. LIJFRENTEN ONDER DE VORM VAN EEN BEDING TEN BEHOEVE VAN EEN DERDE

A. HET KADER VAN ARTIKEL 1973 IN HET B.W.

1. Algemeen verbintenissenrecht⁴⁵

a. Het basisprincipe van artikel 1165 B.W.

29. Artikel 1165 B.W. stelt : “Overeenkomsten brengen alleen gevolgen teweeg tussen de contracterende partijen; zij brengen derden geen nadeel toe en strekken hun slechts tot voordeel in het geval voorzien bij artikel 1121.”

Uit deze bepaling kan de principiële nietigheid van derdenbedingen worden afgeleid, principe dat ook voortvloeit uit artikel 1119 B.W. *a contrario* .

---

⁴³ Cass. fr., 5 november 1856, *Dal.Pér.*, 1857, I, 112.

⁴⁴ BAUDRY-LACANTINERIE, G., *o.c.*, p. 612, nr. 491.

⁴⁵ VAN GERVEN, W., *Leidraad bij de colleges verbintenissenrecht*, I, *Verbintenissen uit overeenkomsten, eenzijdige rechtshandelingen en quasi-contracten*, Leuven, Acco, 1991, p. 157 e.v.

b. Partijen en derden

30. In de wet vinden we geen nadere omschrijving van het begrip "derden". Het zijn al diegenen die geen partij zijn bij de overeenkomst. Partijen zijn zij die, rechtstreeks of via eigenlijke vertegenwoordiging, hun wil tot contracteren hebben uitgedrukt of uitzonderlijk zij die bij de wederpartij het vertrouwen van een dergelijke wilsuiting hebben opgewekt.

Artikel 1122 B.W. bepaalt dat partijen voor zichzelf stipuleren en voor hun erfgenamen en rechtsverkrijgenden. Algemene rechtsverkrijgenden, waaronder de erfgenamen, worden in de regel met de partij die hun rechtsvoorganger is, gelijkgesteld. Rechtsverkrijgenden onder bijzondere titel zijn daarentegen derden. Zij hebben echter wel kwalitatieve rechten op het bijzondere goed dat zij hebben overgenomen van hun rechtsvoorganger.

c. De werking van de overeenkomst

31. Als principe geldt dus dat de interne gevolgen van de overeenkomst relatief zijn : zij gelden slechts tussen partijen.

Derden kunnen de contractuele rechten dus niet opeisen en kunnen evenmin tot nakoming van de contractuele verplichtingen worden aangesproken.

Het bestaan van de overeenkomst dringt zich evenwel ook aan derden op als een feit dat ook voor hen vaststaand is en waarop zij zich ook mogen beroepen.

d. De uitzondering van artikel 1121 B.W.

32. Op het principe van het ontbreken van derden-werking wat betreft de interne gevolgen van de overeenkomst bestaat, naast de rechtstreekse vordering, nog een tweede uitzondering die aan de basis ligt van artikel 1973 B.W., namelijk artikel 1121 B.W., dat handelt over het beding ten behoeve van een derde.

33. Artikel 1121 B.W. bepaalt : "Evenzo kan men bedingen ten behoeve van een derde, wanneer zulks de voorwaarde is van een beding dat men voor zichzelf maakt of van een schenking die men aan een ander doet. Hij die zodanig beding gemaakt heeft, kan het niet meer herroepen, indien de derde verklaard heeft daarvan te willen gebruik maken."

34. Algemeen kan men het derdenbeding het best omschrijven als de contractuele clause waarbij de ene contractspartij (de bedinger of stipulant) de andere partij (de belover of promettant) een prestatie laat beloven ten voordele van een derde (de begunstigde of beneficiaris).

Het derdenbeding doet dus een driepartijenverhouding ontstaan. De toepasselijke regels en de specifieke problemen voor elk van deze drie verhoudingen wordt verder onderzocht.

e. Geldigheidsvoorwaarden van het derdenbeding

35. Een viertal geldigheidsvoorwaarden worden gesteld voor de constructie van het derdenbeding.

Vooreerst moet de overeenkomst tussen bedinger en belover voldoen aan de algemene geldigheidsvoorwaarden gesteld in artikel 1108 B.W.

Vervolgens blijkt uit de bewoordingen van artikel 1121 B.W. ("een beding dat men voor zichzelf maakt") dat er verondersteld wordt dat de bedinger zelf een rol wil spelen in het contract, ofwel als schuldeiser ofwel als schuldenaar. Het is daarbij mogelijk dat hij ook iets ten bate van zichzelf stipuleert, maar noodzakelijk is dit niet.

Op de derde plaats moet zowel in hoofde van de bedinger als van de belover de duidelijke bedoeling vooropstaan om een derde te bevoordelen en hem een nieuw recht te verlenen⁴⁶.

Tenslotte is het van essentieel belang dat de derde-begunstigde wordt aangeduid. Dit betekent echter niet dat de begunstigde bij naam moet vermeld worden in het contract. Het volstaat dat men hem kan identificeren op het moment dat het derdenbeding zijn uitwerking krijgt⁴⁷. Zodoende is het mogelijk een derdenbeding in te lassen ten behoeve van een nog niet verwekt kind.

f. Gevolgen

36. Het recht dat aan de derde-begunstigde wordt verleend, is een eigen recht van deze laatste, dat rechtstreeks in diens vermogen ontstaat, en dus niet valt in het vermogen van de stipulant⁴⁸.

Bijgevolg heeft de derde een rechtstreekse vordering tegen de belover, zelfs vooraleer hij het beding heeft aanvaard⁴⁹. Bij faillissement van de stipulant zal het recht van de derde niet gestoord kunnen worden door de schuldeisers van de stipulant of door de curator. Zo de stipulant sterft, zal het voordeel van het derdenbeding niet in zijn nalatenschap vallen. Indien de begunstigde tegelijkertijd ergenaam is van de stipulant kan hij perfect de nalatenschap verwerpen en toch aanspraak maken op zijn recht tegenover de belover.

---

⁴⁶ Brussel, 13 november 1980, *J.T.*, 1981, 758.

⁴⁷ Brussel, 15 juni 1984, *T.B.H.*, 1985, 31.

⁴⁸ BRUNET, E., SERVAIS, J. en RESTEAU, C., *o.c.*, p. 196, nr. 17.

⁴⁹ Cass., 4 januari 1988, *Pas.*, 1988, I, 524.

37. Zolang de derde niet aanvaard heeft, is het voor de stipulant mogelijk het derdenbeding te herroepen.

Dit recht van herroeping is een persoonlijk recht en gaat dus niet over op de erfgenamen van de stipulant. Vanaf het ogenblik dat de begunstigde aanvaardt, wordt het recht onherroepelijk.

38. Hoewel het recht van de begunstigde rechtstreeks is, blijft het onbetwistbaar dat het zijn ontstaan vindt in het hoofdcontract tussen bedinger en belover en dat het in zijn voortbestaan van dat hoofdcontract afhankelijk is. Daarom noemt men het derdenbeding accessoir.

2. Artikel 1973 B.W.

a. De definitie van het B.W.

39. Artikel 1973 B.W. stelt : “Zij (de lijfrente) kan gevestigd worden ten behoeve van een derde, hoewel de prijs ervan door een ander persoon verstrekt wordt. In dit laatste geval is de lijfrente, al heeft zij de kenmerken van een gift, niet onderworpen aan de voor de schenkingen vereiste vorm, behoudens de gevallen van inkorting en van nietigheid, in artikel 1970 bepaald.”.

b. De verhouding tussen artikel 1973 B.W. en artikel 1121 B.W.

40. De specifieke bewoordingen en hypothesen van artikel 1121 B.W. worden niet herhaald door artikel 1973 B.W.

Dit heeft geleid tot een voormalige discussie in de rechtsleer over de vraag of artikel 1973 B.W. slechts een zuivere toepassing was dan wel ook een uitbreiding inhield van artikel 1121 B.W.

De meeste auteurs⁵⁰ verdedigden de stelling dat artikel 1973 B.W. naast de in artikel 1121 B.W. genoemde hypothesen nog een derde mogelijke constructie toelaat die niet onder de termen van artikel 1121 B.W. te brengen valt. Volgens deze auteurs laat artikel 1973 B.W. toe dat aan de stipulant de mogelijkheid wordt geboden de lijfrente te vestigen ten voordele van een derde terwijl dit zelfs niet de voorwaarde zou zijn van een stipulatie die hij voor zichzelf zou doen of van een schenking : zo kan iemand een som geld aan een derde uitbetalen die dan de verplichting heeft de lijfrente uit te betalen aan een persoon die de stipulant wil begiftigen.

Deze constructie past dus niet expliciet in de bewoordingen van artikel 1121 B.W. Niettemin wordt ze wel toegelaten door artikel 1973 B.W., dat algemeen is en het onderscheid niet maakt tussen enerzijds het geval dat de

---

⁵⁰ BELTJENS, G., *o.c.*, p. 72, nr. 1; DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, p. 333, nr. 329 en PONT, P., *o.c.*, p. 353, nr. 694.

vestiging van een lijfrente ten voordele van een ander dan diegene die er de prijs voor betaalt, de voorwaarde is van een beding dat deze laatste zou doen voor hemzelf, en anderzijds het geval waarin deze vestiging het enige beding is van de overeenkomst.

41. LAURENT daarentegen is het er niet mee eens dat artikel 1973 B.W. een uitbreiding van artikel 1121 B.W. zou toelaten.

Zijn voornaamste argument en bezwaar is dat de toelating van een dergelijke uitbreiding een vernietiging zou betekenen van de theorie van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot derdenbedingen. Immers, in principe zijn dergelijke bedingen nietig, zo schrijft LAURENT, omdat de bedinger geen vordering heeft omdat hij geen aanwijsbaar belang heeft bij de uitvoering van een dergelijk derdenbeding, en omdat de derde evenmin een vordering heeft aangezien hij vreemd blijft aan de overeenkomst tussen de partijen.

Op deze regel brengt artikel 1121 B.W. uitzonderingen aan, die voorzien dat de bedinger een belang heeft bij de overeenkomst ten voordele van de derde; inderdaad, het geval voorzien bij artikel 1121 B.W. is het derdenbeding een accessoire clause van een overeenkomst die de bedinger voor zichzelf doet. Met andere woorden, hij heeft er dus een belang bij dat deze clause wel degelijk zou worden uitgevoerd.

Wanneer daarentegen iemand een bepaalde som geld aan iemand anders overdraagt onder verplichting van deze laatste dat hij een lijfrente zou betalen aan een derde (bijvoorbeeld de knecht van de stipulant), dan is er geen enkele hoofdovereenkomst die strekt tot voordeel van de stipulant omdat deze laatste enkel in het belang van de rentetrekker bedingt. De belover is in dit geval enkel een tussenpersoon tussen stipulant en derde-begunstigde; het gaat dus om een zuivere daad van vrijgevigheid ten gunste van de rentetrekker.

LAURENT leidt hieruit af dat deze daad van vrijgevigheid onderworpen moet worden aan de voorwaarden en de regels die de wet stelt voor de geldigheid en het bestaan van de schenkingen onder de levenden. Volgens hem is er geen reden meer die de uitzondering rechtvaardigt. Integendeel, de uitzondering strekt ertoe de regel te vernietigen. LAURENT verwijt diegenen die zijn stelling verwerpen dat zij daardoor toelaten dat de strenge voorwaarden voor de schenkingen onder de levenden op een gemakkelijke manier worden omzeild door het zoeken van een tussenpersoon. LAURENT besluit dat het moeilijk is om te geloven dat dit de *ratio legis* zou zijn van artikel 1973 B.W.⁵¹.

42. Het is voldoende om te vermelden dat deze discussie in 1994 nog louter een historische waarde heeft. Immers, de recente rechtspraak, die de problematiek van de interpretatie van artikel 1121 uit de weg heeft geruimd door resoluut te kiezen voor een zeer extensieve interpretatie van dit artikel, heeft in feite onrechtstreeks het probleem van artikel 1973 opgelost.

---

⁵¹ Zie LAURENT, F., *Principes de droit civil français*, XXVII, Brussel, Bruylant, 1877, p. 304, nr. 266.

B. RECHTSVERHOUDINGEN

1. De hoofdovereenkomst : de verhouding tussen stipulant en promettant

43. De hoofdovereenkomst is de verhouding tussen de stipulant en de promettant.

Zij wordt dekkings- of provisieverhouding genoemd omdat zij leert waarom de belover bereid is zich te verbinden. Zo verkoopt de stipulant zijn huis aan de promettant opdat deze laatste een lijfrente zou uitbetalen aan de derde-begunstigde.

De oorsprong van alle rechten zal dus de koop-verkoopovereenkomst zijn. Deze verhouding tussen bedinger en belover is de bron en de maat van het recht van de begunstigde omdat dit recht daarin zijn oorsprong vindt.

44. Is de hoofdovereenkomst nietig of dient zij wegens overmacht niet meer te worden uitgevoerd, dan vervalt het recht van de derde.

Zo bijvoorbeeld als de koop-verkoopovereenkomst tussen stipulant en promettant aangetast wordt door een wilsgebrek, zoals bedrog, dwaling of geweld en dus nietig kan verklaard worden. In dat geval zal ook het recht van de derde-begunstigde op de lijfrente teniet gaan. Blijft de stipulant in gebreke zijn verbintenis tegenover de belover na te komen, dan kan deze de ontbinding vragen van de hoofdovereenkomst en gaat het recht van de derde verloren. Is het daarentegen de belover die zijn verbintenis niet nakomt zodat de stipulant er door de fout van de belover toe wordt gebracht de ontbinding te eisen dan blijft het recht van de derde principieel behouden.

45. Hieruit blijkt dat de belover de uit de hoofdovereenkomst voortvloeiende excepties van nietigheid, overmacht en schuldige niet-nakoming van de stipulant aan de derde kan tegenwerpen. Diens recht blijft dus gecauseerd en wordt, behoudens andersluidend beding, niet abstrakt gemaakt van de onderliggende dekkingsverhouding.

46. Het traditioneel onderscheid tussen de vestiging van lijfrente om niet en onder bezwarende titel moet opnieuw worden aangehaald in dit verband.

In het geval van een lijfrente zoals bepaald in artikel 1973 B.W. hadden de auteurs van de Code Civil vooral en eigenlijk uitsluitend de situatie voor ogen waarbij de dekkingsovereenkomst een koop was, dus een overeenkomst onder bezwarende titel⁵².

Als bewijs hiervoor kunnen we artikel 1978 B.W. *a contrario* aanhalen : immers, van de regel dat in een koopovereenkomst het stilzwijgend ontbindend beding altijd wordt voorondersteld wordt door artikel 1978 B.W. uit-

---

⁵² Zie LAURENT, F., *Principes de droit civil français*, XXVII, Brussel, Bruylant, 1877, p. 297, nr. 260 en THIRY, J., *Cours de droit civil*, IV, Liège, H. Vaillant-Carman, 1893, p. 188, nr. 212.

drukkelijk afgeweken door de vordering tot ontbinding expliciet uit te sluiten ingeval van lijfrente. Deze verduidelijking zou niet noodzakelijk zijn geweest indien de wetgever de koop niet voor ogen zou hebben gehad. Volgens de heersende opvatting wordt artikel 1978 B.W. geacht niet van openbare orde te zijn zodat het de partijen nog altijd vrij staat om een uitdrukkelijk ontbindend beding in te lassen. Een cassatiearrest van 1964 preciseert dat, indien niet uitdrukkelijk werd voorzien in een ontbinding van rechtswege, de tussenkomst van de rechter noodzakelijk blijft⁵³. Recentere rechtspraak is deze visie van het Hof van Cassatie bijgetreden⁵⁴.

De reden voor de vrijstelling van de vormen van de schenkingen in artikel 1973 B.W. ligt dus hierin dat de wetgever principieel van oordeel was dat de hoofdovereenkomst en de regels die op haar toepasbaar zijn de vorm van de lijfrente bepalen⁵⁵.

47. Het contract overeengekomen tussen de stipulant en de belover kan dus onder bezwarende titel zijn, maar het kan echter ook om niet zijn.

In het eerste geval heeft het feit dat de overeenkomst die aan de grondslag ligt van de rente onder bezwarende titel is gevolgen wat betreft de bekwaamheid van de partijen. De renteplichtige contracteert niet om niet en het volstaat dus dat hij de bekwaamheid heeft die vereist is om hetzij koper, hetzij ontlener te zijn. De stipulant daarentegen moet de bekwaamheid hebben om een gift toe te staan en de derde om deze gift te aanvaarden.

In het tweede geval heeft het feit dat het contract om niet is eveneens een invloed op de regels met betrekking tot de bekwaamheid. Indien het gaat om een schenking onder voorwaarde moet de renteplichtige de bekwaamheid hebben om om niet te ontvangen. Een specifiek probleem duikt nu op wanneer de renteplichtige een directeur van een bejaardentehuis is waar de schenker verblijft. Artikel 909 B.W. stelt dat enkel dokters, apothekers of bedienaren van de eredienst geen voordeel kunnen genieten van beschikkingen onder de levenden die zij in de loop van de ziekte ontvangen hebben van de persoon die zij behandelen. De recente rechtsleer pleit er nu voor artikel 909 B.W. extensief te interpreteren, zodat ook directeurs van bejaardentehuizen onder deze bepaling zouden vallen.

48. De totstandkoming van de hoofdovereenkomst wordt slechts definitief en onherroepbaar door de aanvaarding van het aanbod dat in de bewoordingen van de hoofdovereenkomst is ingesloten.

---

⁵³ Cass., 28 mei 1964, *Pas.*, 1964, I, 1017.

⁵⁴ Brussel, 5 oktober 1966, *Pas.*, 1967, II, 39; Antwerpen, 7 februari 1983, *R.W.*, 1985-1986, 822; Rb. Brussel, 20 april 1964, *Pas.*, 1965, III, 30 en Rb. Gent, 5 november 1968, *T.Not.*, 1969, 1236.

⁵⁵ DALLOZ, M.D. en DALLOZ, A., *o.c.*, p. 136, nr. 18; LOCRE, *o.c.*, p. 350, nr. 9 en PONT, P., *o.c.*, p. 354, nr. 696.

Door de eenvoudige aanvaarding wordt het contract tussen partijen gevormd. Vanaf dit moment is de stipulant gehouden, omdat hij het volgens artikel 1121 B.W. vanaf dan niet meer kan herroepen⁵⁶.

49. Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat het Hof van Cassatie het volgende principe naar voren schuift : als de vestiging van een lijfrente, gedaan ten behoeve van een derde en met de kenmerken van een gift, op zichzelf, als onrechtstreekse schenking, niet onderworpen is aan de voor de schenkingen vereiste vormen, geniet dergelijke vestiging evenwel deze vrijstelling van vormen niet wanneer zij geënt is op een hoofdcontract dat zelf een schenking onder de levenden is die aan de vereisten van de authentieke vormen onderworpen is⁵⁷.

Is dit niet een uiting van het principe *accessorium sequitur principale*?

2. De valutaverhouding : de verhouding tussen stipulant en derde

50. Dit is de verhouding tussen de stipulant en de derde. In deze verhouding kan de reden gevonden worden waarom de stipulant de derde wou begunstigen, meer bepaald omdat hij hem iets verschuldigd was, hem krediet wou geven of hem iets wou schenken (ofwel *solvendi*, *credendi* of *donandi causa*).

Zo zou het kunnen zijn dat een meester een lijfrente vestigt in de vorm van een derdenbeding ten voordele van zijn knecht. De reden van de vestiging van deze lijfrente kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Het zou een zuivere schenking kunnen zijn omdat de meester zeer opgetogen is over de uitzonderlijk goede prestaties van de knecht. Niettemin wordt deze interpretatie resoluut terzijde geschoven door de rechtspraak die stelt dat deze verhouding niets anders kan zijn dan een vergelding van een vroegere schuld. De diensten van de knecht worden beschouwd als een prestatie waarvoor de meester bereid is nog een extra loon te betalen.

Deze constructie zou geactualiseerd kunnen worden indien een vennootschap een lijfrente zou vestigen ten voordele van één van haar oud-bestuurders. Voor een grondigere bespreking van dit probleem verwijzen we naar de lijfrente tot vergelding van bewezen diensten.

51. Het derdenbeding doet geen nieuwe rechtsverhouding ontstaan tussen bedinger en derde-begunstigde.

---

⁵⁶ PONT, P., *o.c.*, p. 353, nr. 695.

⁵⁷ Cass., 5 februari 1965, *R.W.*, 1964-65, 1585 ; Cass., 15 februari 1965, *R.W.*, 1965-1966, 97 en *Rb. Hasselt*, 7 maart 1983, *R.W.*, 1986-87, 549.

Behoudens de rechten die hij eventueel kan halen uit vroegere verbintenissen, kan de derde dus niet eisen dat de stipulant zijn verbintenis tegenover de belover nakomt⁵⁸.

52. De derde is geen rechtsopvolger van de stipulant. Hij heeft een eigen rechtstreeks recht tegenover de belover.

De lijfrente wordt de definitieve eigendom van de derde-begunstigde⁵⁹. De stipulant kan dit recht weliswaar persoonlijk herroepen tot bij de aanvaarding. Het voortbestaan van dit recht is afhankelijk van de geldigheid en de goede uitvoering van de overeenkomst.

53. Ook al is de derde ten gunste van wie de rente is bedongen onbekwaam om te ontvangen van diegene die er de prijs voor heeft verschaft, zelfs dan moet de renteplichtige zijn verbintenis uitvoeren want die onbekwaamheid gaat hem niet aan.

Hieruit volgt dat de rente zal moeten betaald worden aan diegene die er de prijs voor heeft verschaft of aan diens erfgenamen, tot op het moment van het einde voorzien in het contract, meer bepaald tot aan de dood van de derde-begunstigde indien de rente op diens hoofd was gevestigd⁶⁰.

Dit zou kunnen leiden tot de vrij absurde situatie waarbij een bejaarde patiënt een lijfrente zou vestigen met als derde-begunstigde zijn behandelende dokter. Volgens artikel 909 B.W. is de behandelende geneesheer niet bekwaam om het voordeel van de lijfrente te benutten. De renteplichtige (promettant) zou dan de lijfrente moeten betalen aan de bejaarde patiënt tot aan de dood van de dokter (derde-begunstigde) op wiens hoofd de lijfrente was gevestigd. Maar wat als de bejaarde patiënt nu vooroverlijdt, zoals verwacht kan worden, en hij geen enkele erfgenaam nalaat?

54. Tussen de stipulant en de derde is er dikwijls een akte om niet, een schenking, omdat de derde niets als tegenprestatie heeft gegeven voor de rente waarvan hij de titularis wordt.

Nochtans is het dominerende en belangrijkste feit het contract tussen diegene die het kapitaal verschaft in geld of in onroerende goederen en de renteplichtige. De schenking is slechts accessoir. Bovendien is het zo dat de hoofdovereenkomst en de daarop toepasbare regels de vorm van de akte in al zijn onderdelen bepaalt : daarom zegt artikel 1973 B.W. dat in een dergelijk geval de lijfrente niet is onderworpen aan de vormvereisten van de schenkingen. Omdat de schenking slechts accessoir is, moet ze voldoen aan de vormvereisten van de hoofdovereenkomst die meestal onder bezwarende titel is. Het gevolg is dat vrijstelling wordt verleend, wat betreft de bijkomstige schen-

---

⁵⁸ Cass., 5 februari 1965, *R.W.*, 1964-65, 1585; Cass., 15 februari 1965, *R.W.*, 1965-1966, 97 en *Rb. Hasselt*, 7 maart 1983, *R.W.*, 1986-87, 549.

⁵⁹ BRUNET, E., SERVAIS, J. en RESTEAU, C., *o.c.*, p. 196, nr. 17.

⁶⁰ DALLOZ, M.D. en DALLOZ, A., *o.c.*, p. 143, nr. 38.

king, van de strenge vormen van de artikelen 931 e.v. B.W. Dat is ook de reden waarom geen enkele formaliteit wordt vereist voor de aanvaarding van de derde die geroepen is de rente te verkrijgen.

Dit alles heeft echter betrekking op de vorm. Wat betreft de intrinsieke geldigheid en de gevolgen is de vestiging van een lijfrente ten behoeve van een derde als schenking onderworpen aan de algemene regels die gelden voor overeenkomsten om niet. Zo is de lijfrente nietig indien ze is gevestigd ten behoeve van iemand die onbekwaam is te ontvangen van de stipulant; ze is ook vatbaar voor inkorting indien ze de grenzen van het beschikbare gedeelte te boven gaat; tenslotte is ze ook herroepbaar indien de schenker zichzelf plaatst of geplaatst wordt in één van de gevallen van herroepbaarheid uitzonderlijk door de wet ingesteld. Er moet alleen gepreciseerd worden dat de oorzaken van nietigheid, herroeping of inkorting waardoor de schenking zou kunnen getroffen worden op geen enkele manier een invloed kunnen uitoefenen op de werking van de hoofdovereenkomst tussen belover en stipulant. Dat hoofdcontract moet in elk geval worden uitgevoerd.

De verbintenis van de renteplichtige om de rentetermijnen in hun totaliteit te betalen blijft dan ook voortbestaan, omdat het hem (de renteplichtige) niet toekomt om de wetten met betrekking tot de nietigheid, de herroeping of de inkorting van schenkingen in te roepen om zich te bevrijden van de verplichting om de achterstallen te betalen. Immers, die wetten zijn niet in zijn voordeel gemaakt, maar zijn wel, volgens POTHIER, ten voordele van de erfgenamen of, in voorkomend geval, ten voordele van de schenker zelf bedoeld. Bijgevolg kunnen enkel zij ervan genieten en kunnen enkel zij bekomen dat de rente aan hen wordt uitbetaald in de plaats van en gedurende het leven van de derde-begunstigde indien de rente op zijn hoofd gevestigd is⁶¹.

55. Tussen de stipulant en de derde is er een aanbod van schenking.

De aanvaarding van de derde is aan geen enkele vormvereiste onderworpen. De aanvaarding zou kunnen blijken uit het feit dat de derde één rentebetaling heeft aangenomen. Bovendien moet die aanvaarding niet gedaan worden tijdens het leven van de schenker. Een vader kan in een familieovereenkomst waarbij hij bepaalde goederen toebedeelt aan zijn kinderen, bepalen dat zij vanaf zijn overlijden aan een derde een lijfrente zullen betalen en de aanvaarding van deze derde kan alleen maar stilzwijgend zijn⁶².

Ook is het zo dat de rentevestiging niet kan worden herroepen door de vertegenwoordigers van de stipulant zolang de derde niet te kennen heeft gegeven dat hij geen gebruik wil maken van het beding te zijner voordele⁶³.

56. De meeste auteurs⁶⁴ stellen dat de verhouding tussen stipulant en derde steeds om niet is, maar men kan zich echter de vraag stellen of het niet moge-

---

⁶¹ PONT, P., *o.c.*, p. 354-355, nrs. 696-697.

⁶² Brussel, 9 februari 1880, *Pas.*, 1880, II, 200.

⁶³ Brussel, 5 juli 1843, *Pas.*, 1843, II, 230 en BELTJENS, G., *o.c.*, p. 72, nr. 5.

lijk is dat de derde door een vroegere overeenkomst schuldeiser is van de stipulant en dat het feit dat de vervreemder deze lijfrente vestigt ten gunste van de derde bedoeld is om de vorige schuld van de stipulant te voldoen.

Wel dient opgemerkt te worden dat de rechtspraak in een dergelijk geval artikel 1973 B.W. niet van toepassing acht⁶⁵.

3. De verhouding tussen renteplichtige en de derde

57. Tenslotte is er de verhouding tussen belover en begunstigde.

Zoals gezegd heeft laatstgenoemde (en hebben ook zijn erfgenamen, tenzij anders bedongen is) tegen de belover een rechtstreeks vorderingsrecht : hij kan de belover derhalve tot nakoming aanspreken (net zoals de stipulant van de belover kan eisen dat hij zijn vordering nakomt tegenover de derde).

Blijft dat de slagkracht van dat eigen recht, zoals reeds vroeger aangestipt, afhankelijk is van de geldigheid en de verplichte en correcte uitvoering van de hoofdovereenkomst.

III. LIJFRENTEN TOT VERGELDING VAN BEWEZEN DIENSTEN

A. LIJFRENTEN TOT VERGELDING VAN BEWEZEN DIENSTEN : ALGEMEEN

58. Het rechtsfenomeen dat in deze titel wordt besproken, gaat terug op een praktijk die vooral in de 19de eeuw een grote bloei kende.

De typesituatie is die van de meester die zijn knecht, die hem heel dienstig is geweest, met een lijfrente wil belonen of vergoeden voor zijn goede en loyale diensten⁶⁶.

59. Het probleem dat zich onmiddellijk stelt is de vraag naar de juridische waarde van de bewezen diensten.

Is de lijfrente een verbintenis om niet (de meester wil zijn knecht belonen) of is de lijfrente een verbintenis onder bezwarende titel (de lijfrente is een echte vergoeding)? De oplossing van dit kwalificatieprobleem zal bijzondere gevolgen hebben wat betreft de grond- en vormvereisten van dit lijfrentecontract.

Een recent voorbeeld in de rechtspraak toont aan dat men voor de kwalificatie van bepaalde lijfrentes nog steeds teruggrijpt naar het begrip "lijfrente tot vergelding van bewezen diensten". Het concrete geval was het volgende : een

---

⁶⁴ DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *o.c.*, p. 333, nr. 329 en PONT, P., *o.c.*, p. 354, nr. 696.

⁶⁵ Rb. Brugge, 20 maart 1876, *Pas.*, 1876, III, 258.

⁶⁶ COLIN, A. en CAPITANT, H., *Cours élémentaire de droit civil français*, II, Paris, Dalloz, 1924, p. 699.

vennootschap kent een buitenwettelijk pensioen toe aan een gewezen bestuurder. Deze vennootschap gaat failliet en de gewezen bestuurder vraagt de rechtbank zijn vordering tot betaling van dat pensioen op te nemen in het passief van de gefailleerde vennootschap. In eerste aanleg oordeelde de rechter dat dit pensioen een lijfrente om niet was. De rechter wees de vordering van de gewezen bestuurder af omdat er enerzijds niet was voldaan aan de vereiste van een notariële akte en anderzijds omdat handelsvennootschappen geen schenkingen mogen doen⁶⁷.

Tegen dit vonnis werd door de gewezen bestuurder hoger beroep aangetekend. De rechter in beroep oordeelde, in tegenstelling tot de rechter in eerste aanleg, dat het geenszins ging om een schenking maar wel om een natuurlijke verbintenis van de vennootschap, die door de uitvoering ervan een burgerrechtelijk karakter gekregen heeft. Als motivatie voor deze beslissing schuift de rechter in beroep enerzijds de bewezen diensten van de bestuurder en anderzijds het bescheiden bedrag van het pensioen naar voren. Bijgevolg was een notariële akte niet vereist⁶⁸. De redenering dat, in het geval van een lijfrente tot vergelding van bewezen diensten, het gaat om een natuurlijke verbintenis (tot vergelding van bepaalde prestaties van een verdienstelijk beheerder) die wordt omgezet in een burgerrechtelijke verbintenis, vinden we reeds terug in een ouder arrest van het Hof van Beroep van Brussel⁶⁹.

B. HET VERBAND MET HET DERDENBEDING

1. Het juridisch verband

60. Sommige auteurs⁷⁰ stellen dat er op het principe van artikel 1969 B.W. twee uitzonderingen bestaan.

De eerste uitzondering is de wettelijke uitzondering van artikel 1973 B.W., die we reeds in de vorige titel hebben besproken. De tweede uitzondering is van jurisprudentiële aard : de lijfrente tot vergelding van bewezen diensten. De lijfrente tot vergelding van bewezen diensten is een overeenkomst om niet, waarbij, evenals in artikel 1973 B.W., de vormen van de schenkingen niet moeten worden nageleefd⁷¹.

61. Het hierboven geciteerde arrest stelt ons wel voor een probleem. Voor alle duidelijkheid zullen we vooraf de feiten even op een rijtje zetten. Een meester bedingt in een onderhandse akte een lijfrente voor bewezen diensten ten gunste van en op het hoofd van zijn dienstmeid die uit dienst

---

⁶⁷ Kh. Gent, 28 februari 1985, *T.G.R.*, 1986, 57.

⁶⁸ Gent, 13 oktober 1986 *T.G.R.*, 1986, 58.

⁶⁹ Brussel, 23 oktober 1964, *Pas.*, 1965, II, 211.

⁷⁰ JOSSERAND, L., *o.c.*, p. 757, nr. 1389 en KLUYSKENS, A., *o.c.*, p. 611, nr. 491.

⁷¹ Paris, 8 november 1891, *Dal.Pér.*, 1894, II, 291.

treedt om te huwen. Na het overlijden van de meester ontstaat er een geschil tussen de erfgenamen en de dienstmeid met betrekking tot de verbintenis tot betaling.

62. De rechtsvraag die nu naar voren treedt, heeft betrekking op de juridische waarde van de onderhandse akte. Uiteindelijk beslist het Hof van Beroep dat de akte geldig is.

Hier kunnen we dus twee mogelijke interpretaties uit afleiden. Een eerste interpretatie stelt dat de lijfrente geldig wordt verklaard op grond van een onderhandse akte en dus *a contrario* wel betrekking moet hebben op een overeenkomst onder bezwarende titel. Immers, indien het om een schenking zou gaan, had het Hof moeten constateren dat er niet was voldaan aan de vereiste van een authentieke vorm en had ze de vestiging van de lijfrente in een onderhandse akte ongeldig moeten verklaren. Een tweede interpretatie (dit is ook de denkrichting die door KLUYSKENS en JOSSERAND wordt gevolgd) is dat de lijfrente een schenking is, maar wordt toegelaten in een onderhandse akte omdat het een uitzondering is op de vormvereisten van artikel 1969 B.W., naar analogie van artikel 1973 B.W. Deze tweede interpretatie kan steun vinden in het feit dat het Hof nergens expliciet zegt dat de lijfrente gevestigd voor bewezen diensten een handeling onder bezwarende titel is. Hieruit leiden de genoemde auteurs dus af dat het Hof in een dergelijk geval oogluikend toestaat dat, hoewel het principieel gaat om een schenking, de vereiste vormen niet worden nageleefd.

2. Het praktisch verband

63. In deze afdeling zullen we aan de hand van hierna volgende redenering proberen om de rechtspraak en de wetsartikelen in verband met de lijfrente in de vorm van een beding ten behoeve van een derde te combineren met de rechtspraak en de rechtsleer over lijfrente tot vergelding van bewezen diensten.

64. Als uitgangspunt nemen we de cassatierechtspraak over het derdenbeding, meer bepaald over de toepassingsvoorwaarden van artikel 1973 B.W. Immers, het Hof van Cassatie heeft in 1965 gesteld dat, wil artikel 1973 B.W. van toepassing zijn, er tussen stipulant en promettant een hoofdovereenkomst onder bezwarende titel moet zijn en accessoir aan deze overeenkomst een lijfrente om niet tussen stipulant en derde.

De feiten van deze zaak kunnen als volgt worden geresumeerd : eisers in cassatie (VERMEIREN en SELS) hebben zich bij onderhandse akte verbonden jegens de vader van een van de eisers om bij het overlijden van de vader aan een derde een onderhoudslijfrente te betalen. Er werd dus een lijfrente ten behoeve van een derde gevestigd die de kenmerken heeft van een gift. Op dezelfde datum echter had diezelfde vader een schenking onder de levenden

gedaan ten voordele van de twee eisers, en uit de akte bleek duidelijk dat de lijfrente een voorwaarde was voor deze schenking. Bijgevolg was er tussen stipulant en promettanten geen hoofdovereenkomst onder bezwarende titel en werd de voorziening in cassatie afgewezen⁷².

65. Als tweede uitgangspunt nemen we de hierboven reeds vermelde onenigheid of discussie over de vraag of lijfrente tot vergelding van bewezen diensten onder bezwarende titel dan wel om niet is.

Immers, hoger stelden we reeds dat KLUYSKENS en JOSSERAND van oordeel zijn dat de lijfrente tot vergelding van bewezen diensten principieel om niet is, maar dat in dit geval er vrijstelling wordt verleend van de vormvereisten die in de regel vereist zijn voor de schenkingen⁷³. Een andere stelling met betrekking tot lijfrente voor bewezen diensten, die steun vindt in de cassatierechtspraak stelt dat lijfrente voor bewezen diensten onder bezwarende titel is. Het argument voor deze laatste stelling luidt dat men enkel kan spreken over lijfrente om niet wanneer ze is gevestigd met een zuivere *animus donandi* in hoofde van de stipulant.

66. Wanneer we nu de combinatie maken van lijfrente tot vergelding van bewezen diensten en lijfrente onder de vorm van een beding ten behoeve van een derde, zullen we moeten proberen de verschillende hierboven beschreven stellingen met elkaar te verzoenen.

Immers, het Hof van Cassatie vereist een lijfrente om niet om artikel 1973 B.W. en haar vrijstelling van de vormvereisten te kunnen toepassen indien het gaat om een beding ten behoeve van een derde⁷⁴. We merken onmiddellijk op dat aan deze vereisten is voldaan wanneer we de stelling van KLUYSKENS en JOSSERAND volgen, die inhoudt dat lijfrente voor bewezen diensten principieel om niet is. In dat geval doen JOSSERAND en KLUYSKENS niets anders dan de regel van artikel 1973 B.W. herhalen door vrijstelling te verlenen van de vormvereisten in geval van een dergelijke lijfrente.

Wanneer we echter de rechtspraak volgen die stelt dat lijfrentes voor bewezen diensten onder bezwarende titel zijn, dan is niet meer voldaan aan een van de twee vereisten die het Hof van Cassatie stelt voor de toepassing van artikel 1973 B.W. Anders gezegd kan er in deze hypothese geen beroep meer worden gedaan op artikel 1973 B.W. om een vrijstelling van vormvereisten te verantwoorden, omdat dit artikel dan niet van toepassing is. Diegene die dan een lijfrente heeft gevestigd voor bewezen diensten door middel van een beding ten behoeve van een derde kan dan nog echter steeds een onderhandse akte gebruiken omdat de lijfrente voor bewezen diensten dan toch een overeenkomst onder bezwarende titel is die principieel niet aan enige vormvereiste is onderworpen.

---

⁷² Cass., 5 februari 1965, *R.W.*, 1964-65, 1585.

⁷³ JOSSERAND, L., *o.c.*, p. 757, nr. 1389 en KLUYSKENS, A., *o.c.*, p. 611, nr. 491.

⁷⁴ Cass., 5 februari 1965, *R.W.*, 1964-65, 1585.

IV. SLOT

67. Als bewijs van de actualiteit van de lijfrente kunnen we het volgend praktisch geval in het kader van de successieplanning aanhalen. Fiscalisten wees op uw hoede!

Bezit U voor 100 miljoen aandelen en bent U niet van plan een groot deel daarvan aan de fiscus af te staan ten nadele van Uw kinderen, dan stellen wij U het volgende voor : de begunstigden (de kinderen) richten een vennootschap op die per definitie een holdingvennootschap zal worden. Deze holdingvennootschap koopt dan op lijfrente de aandelen van de werkvennootschap van de ouders.

De fiscale gevolgen van deze operatie kunnen als volgt worden samengevat.

1. Het bedrag van de rente dat als intrest belastbaar is, bedraagt 3 % van het bedrag van het kapitaal dat gediend heeft tot vestiging van de rente. (In ons voorbeeld hebben de ouders 100 miljoen in aandelen betaald als prijs van de lijfrente aan de holdingvennootschap van de kinderen. Bijgevolg zal de belastbare grondslag van de ouders met betrekking tot de lijfrente jaarlijks forfaitair vastgesteld worden op 3 % van het vervreemde kapitaal dit wil zeggen 3 miljoen.) (Artikel 20 W.I.B.)

2. Die 3 miljoen worden jaarlijks belast aan een tarief van 13,39 %, hetgeen een vrij gunstig belastingregime is⁷⁵.

Bovendien heeft deze constructie nog twee andere voordelen : enerzijds bezitten de begunstigden de controle over de holdingvennootschap en anderzijds hebben de ouders toch nog de garantie van een belangrijk inkomen gedurende de rest van hun leven.

De bedoeling van deze mathematische *Spielerei* is alleen maar om aan te tonen dat de toekomstperspectieven van de volgens sommige archaïsche lijfrente rooskleuring kunnen zijn. We hopen dan ook dat dit seminariewerk kan leiden tot enige reflectie over de nog onbetreden paden die de lijfrente biedt.

---

⁷⁵ HAELTERMAN, A., *Personenbelasting, grondige studie en capita selecta*, Leuven, Acco, 1994, p. 57.

APERCU GENERAL

La rente viagère est une construction juridique ancienne qui a connu sa gloire au 19ème et au début du 20ème siècle.

Aujourd'hui la plupart des raisons d'être de cette construction semblent avoir disparu. Le système de la sécurité sociale est devenu très élaboré et les possibilités de prêt d'argent ont fortement assoupli. Malgré l'impression archaïque que suscite le terme rente viagère, le sujet reste intéressant du point de vue juridique.

Dans une première partie les auteurs définissent le terme rente viagère. Ensuite ils discutent la manière dont le code civil situe la rente viagère et critiquent cette situation. Enfin ils distinguent la rente viagère à titre gratuit et la rente viagère à titre onéreux.

Dans la deuxième partie la rente viagère sous forme d'une stipulation pour autrui est discutée. Les auteurs traitent en premier de la relation entre le régime de droit commun de cette clause, et placent ensuite les principes de ce régime de droit commun face à l'article 1973 C.c. concernant les rentes viagères. Ensuite la relation juridique de ce contrat triangulaire est analysée.

La dernière partie traite de la rente viagère à titre de récompense pour des services rendus. A cet égard la situation type est celle dans laquelle le maître veut rémunérer son subordonné par une rente viagère. Dans cette partie le rapport juridique et pratique entre la rente viagère à titre de récompense pour des services rendus et la rente viagère sous forme d'une stipulation pour autrui est accentué.

Pour terminer les auteurs donnent un exemple d'actualité de la rente viagère dans le cadre du planning de succession de sociétés.